

fra Rafo Prusina

DE FAMILIA

Sjeti se, čovječe, da si prah i da ćeš se u prah vratiti!

Zima je 1945. godine. Još samo tri mjeseca do kraja dugog i strašnog rata. „Oslobodilačka vojska“ je u naletu i mnoga su hercegovačka mjesta oslobođena, a brojne izbjeglice od slobode bježe na još uvijek neoslobođena mjesta. Mostar je pun k'o šipak. Deseci tisuća izbjeglica sa svih strana Hercegovine slili su se u opkoljeni grad. Strah se osjeti na svakom ćošku, šapuće se o nedavnim pokoljima po Širokom Brijegu, Mostarskom Gracu, Čitluku, Ljubuškom, Čapljini, Izbičnu... Jedan njemački časnik došao je u franjevački samostan u Mostaru i rekao fratriba da su partizani pobili svu njihovu braću u širokobriješkom samostanu: „Bježite ako želite ostati živi!”

Krajem 19. stoljeća u Hercegovini je vrlo malo djece išlo u školu, a i samo školstvo bilo je u svojim začecima. Jedan od rijetkih koji su imali sreću izdići se iz nepismenosti bio je mali Ivan Prusina, rođen 21. siječnja 1884. u selu Hamzićima, koje se nalazi u broćanskoj župi Čerin. Kad je imao deset godina, došao je u Široki Brijeg k franjevcima i upisao se u pučku školu. S njim je u prvom razredu

*Okupljanje
generacije,
fra Rafo sjedi u
sredini slijeva*

fra Rafo sa župljanima

bilo još šest đaka, treći razred pohađala su devetorica, dok ostalih razreda i đaka te godine nije bilo... Između ostalih, malom su Ivanu učitelji bili fra Didak Buntić i kasnije kao starac u širokobriješkom samostanu ubijeni fra Stanko Kraljević. Posljednje godine 19. stoljeća osnovan je i četvrti razred gimnazije, nakon kojeg je Ivan, zajedno s još desetoricom kolega, na blagdan sv. Franje 1900. godine stupio u novicijat Hercegovačke franjevačke provincije na Humcu. 45 godina kasnije narodni osloboditelji ubit će trojicu iz te generacije: fra Lea Petrovića, fra Bonifacija Majića i fra Rafaela (Rafu), što je Ivanovo redovničko ime.

Osvanulo je prvo korizmeno jutro – Čista srijeda 1945. Dan ranije, na pokladni utorak, topovi su s okolnih brda zasuli Mostar, a uvečer istoga dana maškare su ušle u grad koji je pao bez većih borbi. Nova vlast je odmah počela sastavljati listu onih koje je trebalo likvidirati, a na križanje osoba s liste nije se moralo dugo čekati. Dvadeset i četiri sata prije no što će skončati u hladnoj Neretvi, provincijal fra Leo hrabrio je i tješio braću u samostanu govoreći kako ne vjeruje da će se dogoditi išta loše, kako treba preživjeti danas, a sutra će već biti bolje: „Ako čovjek umre, ne znači da je Bog umro. Ako i mi umremo, ne znači da je i naš Bog umro! Spremimo se na smrt, ako je Božja volja. I ako budemo ovdje, nemojmo se bojati ničega. Bog je s nama. Pokajte se za svoje grijehе, svi se pokajmo!“

Popodne toga dana partizani su došli u samostan, a provincijal ih je dočekaо s pršutom, vinom i spremnošću za razgovor. U samostanu se nalazilo i pet frata-ra koji su služili na drugim mjestima, ali su se sklonili u Mostar pred nadirućom

*Druženje braće u
Čitluku 1944. godine*

vojskom: fra Jozo Bencun, fra Bernardin Smoljan, fra Kažimir Bebek, fra Nenad Pehar i – povukavši se iz Čitluka – fra Rafo Prusina.

Kad je 1901. godine fra Rafo završio noviciját, upisao je studij filozofije i teologije na Franjevačkoj bogosloviji u Mostaru. Doživotne zavjete u Redu manje braće položio je na sv. Franju 1904., a kao jedinog iz generacije Provincija ga je 1905. poslala završiti studij u Fuldi u Njemačkoj. Ondje je zaređen za svećenika 16. rujna 1906. godine, a mladu misu proslavio je 20. rujna iste godine u Watersleydi (Nizozemska).

Po povratku u domovinu služi kao kapelan i kateheta u Posušju (1907. – 1908.), Županjcu (1908. – 1910.) i Konjicu (1911. – 1914.), a kad je imenovan župnikom u Vinici, započeo je Veliki rat. U tom ratu fra Rafi je dodijeljena služba vojnog kapelana, a on ju je obavljao sve do završetka četiri godine dugog rata. Nema mnogo podataka o tom dijelu njegova života, no zna se da je bio s vojskom na frontovima u Srbiji i Italiji. Rat nikome nije brat, a svakodnevna razaranja, tragedije i pogibije mladih ljudi na svakome moraju ostaviti traga, tako da je svršetkom rata fra Rafo raspoređen na Humac kako bi se odmorio.

Godine 1919. opet se vraća u službu u Hercegovini postavši župnikom u Jablanici, gdje je služio idućih sedam godina, a 1926. kreće vršiti istu službu dvije godine u Roškom Polju. Nakon toga odlazi u Gabelu u kojoj će dugih 16 godina biti župnik i kateheta. Tu je, između ostalog, 1934. godine završio u zeničkom zatvoru, gdje je proveo deset mjeseci zbog, kako sam kaže, hrvatske svijesti, odnosno zbog toga što je bio optužen i osuđen da je pomogao pobjeći emigrantu Tomi Grgiću. A u Gabeli će ga zateći i novi rat, još veći od Velikog.

Partizanski časnici (oficiri) naredili su da se svi fratri skupe u zbornicu i popišu. Popisavši ih, otišli su iz samostana u zapovjedništvo provjeriti imena te su se vratili koji sat kasnije:

„Fra Leo Petrović – ostani ovdje!” Pročita sljedećega: „U ćeliju spavati!” I tako redom: ili u ćeliju spavati ili ostani ovdje... „Fra Rafo Prusina – ostani ovdje!”

Jedni su tako upućeni u blagovaonicu na večeru, a sedmorica od njih će biti odvedena na večeru s Gospodinom. Navodna naknadna optužba, iako nikakve optužbe ni suđenja nije bilo, glasila je da su fra Leo Petrović i gvardijan fra Grgo Vasilj krivi zbog toga što su u mostarski samostan primili petoricu fratara bjegunaca pred narodnom vojskom, među kojima je bio i fra Rafo.

Gabela je bila miješano hrvatsko-srpsko selo, a u to ratno vrijeme pojavili su se i takozvani „nastaše”, odnosno „divlji ustaše” koji su, na čelu sa zloglasnim Franjom Vegom, na svoju ruku zlostavljali i ubijali pravoslavne Srbe na čapljinskom području. Fra Tugomir Soldo, u to vrijeme čapljinski kapelan, svjedoči kako je fra Rafo Prusina zalaganjem kod vlasti spasio zatvorene Srbe, njihove žene i djecu od ruku Franje Vege.

Sličnu priču priča i don Aleksandar Boras, gabeoski župnik nakon rata, govoreći kako je fra Rafo štitio i spašavao čapljinske i gabeoske Srbe pred naletima ustaša. Konkretno donosi priču o Jovi Miriću kojeg je fra Rafo skrivao u jednoj praznoj grobnici u Gabeli, odbivši ugao kamene ploče kako bi Jovo imao zraka u grobnici. Jovo je na kraju izvukao živu glavu te je nakon rata gajio prijateljski stav prema Katoličkoj Crkvi i svećenicima, zahvalno svjedočeći kako mu je fra Rafo spasio život.

Osam je navečer. Auto bučno bruji ispred samostana. Fratri koji su upućeni u ćelije ostali su večerati grah i kiseli kupus, a s njima su večerali i partizani. Za sedmoricu odvojenih nije bilo mjesta za stolom; ovaj put nije bilo poslovičnog posljednjeg obroka prije pogubljenja. No nitko od fratara koji su ostali u samostanu nije bio svjestan da je ovo trenutak rastanka. Oficiri su govorili kako će ih uskoro vratiti u samostan. Tad se začuje naredba: „Donja Mahala!”, a automobil odjuri u mostarsku noć prema Neretvi.

S početkom 1944. godine provincijal fra Leo umirovio je fra Rafu koji je zbog iznemoglosti postao nesposoban za svaku službu i premjestio ga je iz Gabele u Čitluk. No mržnja i rat svakoj mirovini obesmisle ime, tako da je nemoćni i isluženi fra Rafo, u 61. godini života, 45. godini redovništva i 39. godini svećeništva morao iz Čitluka bježati u Mostar – na posljednju stanicu svoga zemaljskoga života.

Partizani – OZN-a – organizacija Mladi muslimani, trijada je to umrlih ruku koja je odgovorna za krvoproljeće „iz mržnje prema vjeri”. Sedmoricu vezanih fratara povelili su između sebe od Starog mosta prema Čekrku. Svjedoci govore kako su ih tukli šakama i nogama, kako je jedan stariji fratar povraćao od udaraca dok

Svečanost polaganja kamena temeljca nove gimnazije 4. listopada 1924. godine, fra Rafo stoji prvi slijeva

je drugi dobio batine jer ga je nastojao podići. Kad su stigli na željenu lokaciju, najprije su im skinuli habite, a onda su izvadili pištolje. Fratri su molili Boga, a osloboditelji su im to branili. Zatim su pucali u njih, jednog po jednog, da bi na kraju vezali kamen za svako mrtvo tijelo i bacili ga u nabujalu Neretvu.

Jedna verzija kaže kako je jedno tijelo isplivalo na kopno u blizini Žitomislića, no da su ga komunisti bacili natrag u rijeku. Druga, pak, tvrdi da su pastiri koji su pronašli nasukano tijelo prepoznali fra Rafu Prusinu, pokopali ga blizu rijeke, ali zbog ogromna straha od partizana nikad nikome, pa ni fratriba, nisu otkrili mjesto gdje leži fra Rafino tijelo. S njihovom smrću umrla je i nada u njegov pronalazak, tako da mu se ni danas ne zna za grob.

Sjeti se, čovječe, da si prah i da ćeš se u prah vratiti!

Život si nam, Oče, dao, život nam je tebi vratiti. Gospodine Isuse Kriste, svojim zemaljskim životom si nam pokazao kako se život živi i kako se Bogu vraća. I ti sâm si bio nepravедno ubijen, iz čiste mržnje. Daj nam snagu da, nasljedujući put Tvoga predanja, izdržimo postojani do kraja. Da ne malakšemo u našim teškoćama, sumnjama i strahovima i da te nikad ne prestanemo slijediti. Ti koji jedini znaš za sve neznane grobove, podaj svoj vječni mir svakoj duši koja je živjela za tebe. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

fra Ivan Lovrić

SLUGA BOŽJI FRA ANDRIJA TOPIĆ I 49 BRAĆE

SVJEDOCI VJERE

Zagreb, 2026.